Reparace a mírové smlouvy ve vztahu k ČSR

Reparace

V právu mezinárodním dnes rozumíme tímto pojmem peněžní částky, které mají platit státy, které byly ve světové válce poraženy, státům zvítězivším. Z toho vznikl celý reparační problém, který se řeší od konce světové války až dodnes, a teprve budoucnost ukáže, jakým způsobem bude upraven s konečnou platností. Na mírové konferenci ve Versailles v r. 1919 a v konečných mírových smlouvách bylo určeno, podle jakých zásad se mají reparační povinnosti poražených států stanovit. Byla zvolena zvláštní reparační komise zástupců států zvítězivších, jež v květnu r. 1921 určila r. částkou 132 miliard zlatých marek.

Na Rakousku však nebyly žádné r. žádány, poněvadž prošlo těžkou hospodářskou krizí a byla mu naopak v r. 1922 poskytnuta mezinárodní finanční pomoc. Maďarsku bylo sice finančně pomoženo po bolševické revoluci a po hospodářsko-finanční katastrofě, avšak v r. 1924 bylo při finanční sanaci určeno, že bude až do r. 1943 platit roční anuitu 10 milionů zlat. korun, a po r. 1943 že budou jeho platební povinnosti nově upraveny. I Bulharsko obdrželo zahraniční půjčku a jeho reparační povinnosti byly definitivně stanoveny částkou 33 milionů zlat. franků ročně po dobu 37 let. Pokud jde o státy nástupnické, které vznikly na území bývalé rak.-uher. monarchie (ČSR, Polsko, Rumunsko, Jugoslávie a Itálie), bylo stanoveno, že sice mají také nárok na r., ale že musí jednak zaplatit to, co z býv. Rak.-Uherska obdržely, jednak že musí nahradit spojencům ztráty na životech, a na majetku, jež jim vznikly při osvobozování nástup. států, tzv. liberační dluh. ČSR převzala nejhodnotnější stát. statky z býv. monarchie a evaluační komise ocenila je částkou 24 278 mil. Kč. Liberační dluh ČSR činil 750 mil. zl. franků, tj. asi 4 ½ miliardy Kč, právo na reparace bylo ČSR přiznáno ode dne 28. 10. 1918.

První procentuální rozdělení reparačních povinností bylo provedeno již dne 16. 7. 1920 na konferenci ve Spaa, kde byly v prvé řadě rozděleny německé r. takto: Francie 52 %, Anglie 22 %, Itálie 10 %, Belgie 8 %, Japonsko 0,75 %, Portugalsko 0,75 % a Rumunsko s Jugoslávií a Řeckem dohromady 6,5 %. Z tohoto přídělu bylo pak přiznáno Jugoslávii 5 %, Rumunsku 1,1 % a Řecku 0,4 %. Československo se této konference nezúčastnilo, poněvadž nebylo ještě rozhodnuto vůbec o jeho účasti na reparacích (stalo se tak teprve dne 14. 4. 1921). Ve Spaa byly rozděleny též platy, jež plynuly z mírových smluv a platy z liberačního dluhu následnických států.

Německo se placení r. velmi důrazně bránilo a první splátku splatnou v r. 1921, odmítlo odvésti. Anglie byla nakloněna myšlence revize r., avšak Francie žádala mocenské zakročení proti Německu a donucení k placení. Spolu s Belgií provedla Francie v r. 1922 vojenské obsazení Porúří. Anglie se k tomuto kroku připojila a Itálie dala souhlas. Německo prožívalo úžasnou vnitropolitickou krizi. Bezpříkladná inflace zruinovala německé hospodářství a na obou stranách se poznalo, že jest nutno znovu upravit reparační problém. Předseda komitétu mezinárodních znalců pro úpravu něm. platů Charles Gates Dawes podal spojencům dne 9. 4. 1924 zprávu o stavu německého hospodářství a jeho financí. Tato zpráva byla podkladem londýnské úmluvy z 16. 8. 1924 o reparačních platech Německa spojencům. Jest to tzv. Dawesův reparační plán, jejž přijal německý parlament dne 30. 8. 1924. Plán bral zřetel na německé hospodářství a situaci, upravil německou měnu a ponechal v Německu mezinárodní kontrolu v cedulové bance. Německu byla poskytnuta mezinárodní půjčka 800 mil. zl. marek a bylo mu dáno částečné moratorium do r. 1928-29. Splátky od r. 1924 šly od 1000 mil. zl. marek do 1750 mil. zl. marek v r. 1927-28. Od roku 1928-29 měly činit 2500 mil. zl. marek. Dawesův plán byl uveden v život a zdánlivě se osvědčil. Spojenci přišli k názoru, že potřebují dostat od Německa alespoň tolik, kolik sami musí odváděti Spoj. státům americkým. Dne 10. 12. 1927 předložil reparační agent Parker Gilbert, který podle Dawesova plánu byl v Německu, zprávu, ve které upozorňoval, že musí být reparační problém německý definitivně upraven a platební povinnosti musí býti přesně určeny. Při 9. zasedání Shromáždění Společnosti národů v Ženevě bylo dne 16. 9. 1928 vydáno společné prohlášení, že se mocnosti rozhodly provést úplné a konečné řešení reparací. Byl zřízen komitét finančních znalců, který zasedal v Paříži od 11. 2. 1929 do 7. 6. 1929 za předsednictví Američana Owena Younga.

Z těchto prací vyšla konečná zpráva, která reviduje plán Dawesův a která se nazývá plán Youngův. Podle tohoto plánu bude Německo platit r. v 59 ročních splátkách. Kapitálová hodnota splátek, pohybujících se kol 2 miliard zl. marek po dobu prvních 37 let, činila 38 miliard zl. marek, takže Německu byla původní platební povinnost snížena na třetinu. Kdyby došlo k nové úpravě dluhů spojeneckých států s USA, budou Youngovy annuity poměrně sníženy, a sice v prvních 37 letech připadnou z každého snížení mezispojeneckých dluhů k dobru Německa 2/3, v druhém období 100 % ze snížení, poskytnutého Amerikou. Zahraniční kontrola Německa přestává, zřizuje se Banka pro mezinárodní platy, jež přejímá cedulovou kontrolu. Plán měl být přijat na Mezinárodní konferenci v Haagu, která zasedala od 6. do 31. 8. 1929. Poněvadž však snížením r. Německu byly téměř všechny státy poškozeny na výši očekávaných příjmů, bylo na této konferenci rozhodnuto, že musí se vyřešit celá likvidace světové války po stránce hospodářské a finanční, a byly zvoleny dvě komise (jedna pro východní r., pro státní statky a liberační dluh, a druhá pro přípravu textů dohod mezi mocnostmi, které vedly válku), za tím účelem, že projednají tyto nové otázky, aby mohly být řešeny společně s hlavním problémem reparačním.

Druhá konference v Haagu trvala od 3. do 21. ledna 1930. Na ní byl uveden v život Youngův plán se zpětnou platností od 1. 9. 1929. Rakousku byly r. definitivně škrtnuty, Bulharsku byly stanoveny částkou 11 mil. zl. franků po dobu 37 let, a Maďarsku ponechány dosavadní anuity 10 mil. zl. franků do r. 1943 a od r. 1944 do r. 1967 13 ½ mil. zl. franků ročně. Čsl. liberační dluh byl určen částkou 1190 mil. Kč po

dobu 37 let. Hospodářská krize, postihnuvší téměř celý svět v letech 1930-31, přináší i řešení reparací fin. obtíže.

Smlouvy mírové vzhledem k ČSR

Světová válka způsobila pro československý národ vyvrcholení jeho tužeb a přání, jež projevilo se v dosažení samostatnosti; dík velkým činům zbraní čsl. na třech mohutných frontách evropských přinesla světová válka mnohé změny a názory, jež uplatňovaly se postupně a dosud uplatňují nebo doplňují. To platí zejména o mírových smlouvách vzhledem k ČSR s různými státy sousedními i ostatními.

Mírové smlouvy mezi jednotlivými národy uzavřené jsou velké důležitosti a účinnosti. Ve všech hlav. mír. smlouvách jsou zmínky i o státě našem, jenž jakožto zúčastněný člen Dohody podepisoval svými zástupci mírové protokoly.

1. Versailleský mír sjednán byl 28. června 1919 s Německem a vyhotoven v pův. textech v řeči franc. a angl. a podepsán byl 28 signatárními státy včetně Německa. Pro stát náš důležity jsou články 81. a 82., jichž rčení uvádíme: Článek 81. zní: Německo uznává, jak to již byly učinily mocnosti spojené a přidružené úplnou neodvislost státu čsl., v nějž bude pojato i autonomní území jihokarpatských Rusínů. Prohlašuje, že béře na vědomí a uznává hranice tohoto státu tak, jak budou určeny čelnými mocnostmi spojenými a přidruženými a ostatními státy interesovanými. Článek 82. zní: Hranice mezi Německem a státem čsl. bude určena starou hranicí Rak.-Uh. a Německem tak, jak byla dne 3. srpna 1914 atd.

2. Saintgermainský mír byl sjednán dne 10. září 1919 s Rakouskem a protokoly o něm vyhotoveny v jaz. franc., angl. a ital. Pro ČSR má důležitost stať článku 53., jíž tuto podáváme: Článek 53. zní: Rak. uznává, jak to již byly učinily mocnosti spojené a přidružené, úplnou neodvislost čsl. státu, v nějž bude pojato i autonomní území jihokarpatských Rusínů.

3. Trianonský mír sjednán byl 4. června 1920 s Maďarskem a protokoly sepsány v textu franc., angl. a ital. Pro stát náš důležity jsou články 48. a 73., jež upraveny v textu českém praví toto: Článek 48. zní: Maď. uznává, jak to již byly učinily mocnosti spojené a sdružené, úplnou neodvislost čsl. státu, v nějž bude pojato i území jihokarpatských Rusínů. Článek 73. zní: Nezávislost Maď. jest nezcizitelná, leda se svolením Rady Společnosti národů. Maď. se tudíž zavazuje, že se zdrží, pokud nesvolí jmenovaná Rada, každého jednání, které by bylo způsobilé dotknouti se jeho nezávislosti, přímo či nepřímo a jakýmkoliv způsobem, zejména pak tím, že by se Maď., do té doby, pokud nebude přijato za člena Společnosti národů, účastnilo na záležitostech některé jiné mocnosti.

4. Smlouva hraniční sjednána byla v Sevres dne 10. srpna 1920 mezi čelnými mocnostmi, spojenými a sdruženými a Polskem, Rumunskem, a Jugoslávií. Hranice s Polskem jsou ve smlouvě upraveny na základě rozhodnutí konference velvyslanců o Těšínsku, Oravě a Spiši, konané dne 28. července 1920 v Paříži. Serverská smlouva uzavřena byla mezi signatárními a ostatními státy za tím účelem, aby zajištěna byla svrchovanost Polska, Rumunska, Jugoslávie a státu čsl. na územích, jež byla přiznána jednomu každému z nich.

5. Smlouva o právech menšin v našem státě a o státoprávním poměru Podk. Rusi mezi čelnými mocnostmi, spojenými a sdruženými a ČSR sjednána a podepsána byla v St. Germain en Laye 10. září 1919. Úvodní prohlášení smlouvy jest zajímavo svojí cenou polit. a hist.; v ní uvedeny jsou názvy hist. zemí Čech, Moravy a Slezska, mluví se o národu slovenském, též o bývalém král. čes. markrabství mor. a vévodství slez. Čelné mocnosti (Spoj. Státy severoamerické, říše Britská, Francie, Itálie a Japonsko) potvrzují ve smlouvě uznání státu čsl. v hranicích určených či ve hranicích, jež jest určiti ve shodě s dnešní mírovou smlouvou s Rakouskem za člena rodiny národů, svrchovaného a samostatného.

6. Dohoda o příspěvku na výlohy spojené s osvobozením území bývalého mocnářství rak.-uh. sjednána mezi čelnými, spojenými a přidruženými státy v Saint Germain en Laye dne 10. září 1919. Pro čsl. stát má důležitost článek 1. a 2. Článek 1. zní: Polsko, Rumunsko, SHS a ČSR jakožto státy, kterým připadlo území býv. mocnářství rak.-uh. a které vznikly rozkouskováním zmíněného mocnářství, svolují každý, pokud oň jde, že zapraví jakožto příspěvek na břemena a náklady, způsobené osvobozením zmíněných území, částky, jejichž výše nepřekročí 1500 mil. fr. ve zlatě. Frank ve zlatě bude počítán ve váze ryzího zlata, zákonem předepsané 1. ledna 1914. Článek 2. zní: Částka, placená státem čsl., nesmí v žádném případě překročiti 750 mil. fr. Kdyby příspěvek, uložený čsl. státu měl převyšovati tuto částku, pak rozdíl mezi zvýšeným příspěvkem a 750 mil. fr. se odečte od celkové sumy 1500 mil. fr. a nebude moci býti přidělen ostatním státům.

7. Smlouva o zvláštních otázkách povahy hospodářské a právní sjednána v Sevres dne 10. srpna 1920 a nazvána též „Smlouva mezi cesionářskými státy rak.-uh. monarchie“. Týče se Itálie, Polska, Rumunska, Jugoslávie a ČSR a upravuje otázky národohospodářské důležitosti po stránce právní a povšechné.

Uvedli jsme jen důležité výňatky, pokud mají přímý vztah k naší vlasti. ■

Zdroj: Nový velký ilustrovaný slovník naučný

